

D. O. K.
Oddział II
Sekcja polit.-prasowa
Nr 4022 II 330/114-Pror.

7136 J2

Raport polityczny Nr. 15.

1. Ogólna sytuacja polityczna kraju.

Blizki termin zebrania się konferencji polsko-litewskiej w Brukseli spowodował w sytuacji politycznej Litwy Środkowej znaczne zmiany. Prawdopodobieństwo załatwienia sprawy przynależności kraju w myśl żądań miejscowej ludności polskiej zostało w znacznej mierze zachwiane. Polityka polska w stosunku do sprawy Wileńszczyzny wyczerpała już wszystkie swoje argumenty i z powodu nierozstrzygnięcia sprawy Górnego Śląska zmuszona jest bardzo poważnie liczyć się ze zdaniem Ligi Narodów. Rezultatem tego jest, iż polskie czynniki krajowe znów przyszyły do głosu. Do sporu pomiędzy Warszawą a Kownem zostało dopuszczone i Wilno, mające wzmocnić pozycję polityki polskiej.

Spór o Wilno doszedł do swego kulminacyjnego punktu i prawdopodobnie najbliższe tygodnie będą miały decydujące znaczenie w losach Litwy Środkowej.

2. Najważniejsze wypadki polityczne ubiegłego tygodnia.

Najważniejszym wypadkiem politycznym ubiegłego tygodnia był list gen. Żeligowskiego do min. Sapiiehy.

Punktem wyjścia listu gen. Żeligowskiego jest twierdzenie że prawny stan rzeczy wytworzony faktem zajęcia Wilna przez wojska gen. Żeligowskiego winien być podstawą nowych poczynań w stosunku do Litwy Środkowej. W rozstrzygnięciu tej kwestji winno mieć głos społeczeństwo miejscowe.

Dalej wyliczając szkody, jakie poniosła sprawa Wileńszczyzny wskutek stronniczości Komisji Ligi Narodów, gen. Żeligowski podkreśla gotowość uzgodnienia działalności swej w zakresie administracji i wojskowości z dyrektywami Rządu Polskiego aż do czasu zakończenia konferencji w Brukseli. Jednocześnie wyraża silne przekonanie że:

- 1/ Rząd Polski nie przyjmie arbitrażu,
- 2/ że opinia ludności Wileńszczyzny na konferencji nie będzie pominięta i że porozumienie nie będzie zawarte kosztem podziału Litwy Środkowej;
- 3/ wreszcie, że w razie rozbiegów rokowań Brukselskich Rząd Polski nie będzie czynił przeszkód zwołaniu Sejmu.

Zdecydowany ton listu gen. Żeligowskiego wywołał silną reakcję w miejscowym społeczeństwie polskim, wyrażającą się w całym szeregu wieców i zebrań politycznych, zwolowanych przez różne ugrupowania polityczne i społeczne polskie. Wszystkie wiece i zebrania uchwały prawie jednobrzmiące rezolucje protestujące przeciwko ewentualności włączenia Wileńszczyzny do Litwy Kowieńskiej i wyrażające gotowość bronięcia swych praw chociażby z bronią w ręku.

3. Zmiany w administracji.

P. o. Dyrektora Przemysłu i Handlu inż. Szopa zgłosił

sję z zajmowanego stanowiska, która została przyjęta przez gen. Żeligowskiego. Przypuszczać należy, iż dymisja ta jest w związku ze zmianami politycznymi w przededniu konferencji w Brukseli.

4. Ugrupowania polityczne i społeczne.

a/ Polskie.

Wśród polskich stronnictw politycznych naprężona sytuacja polityczna kraju wywołała silną akcję deklaracyjną, mającą na celu wywarcie wpływu na Ligę Narodów z okazji rokowań polsko-litewskich w Brukseli.

Blok Narodowy wystosował depeszę do przedstawicieli Ligi Narodów p. Hymansa w Brukseli, ministrów Sapiehy i Witosa z żądaniem natychmiastowego przyłączenia Wileńszczyzny do Polski i protestująca przeciwko wszelkim zakusom Litwy Kowieńskiej na Wileńszczyznę. Depesza podpisana przez Bezpartyjnych Narodowców Chrześcijańsko-Narod. Stronnictwo Pracy, Klub Narodowy, Ligę Robotniczą, Narodowe Zjednoczenie Ludowe i Związek Ludowo-Narodowy.

Podobne depesze zostały wysłane przez Związek Ziemiaków i Wileńskie Towarzystwo Rolnicze.

Należy zaznaczyć, iż w ostatnich czasach Blok Narodowy znacząco się skonsolidował wewnętrznie. Najsilniejszym ugrupowaniem w łonie Bloku jest Chrześcijańsko-Narodowe Str. Pracy, posiadające poważne wpływy z pośrednictwem Chrześcijańskich Zw. Zawodowych na masy rzemieślnicze i robotnicze oraz za pośrednictwem księży na wsi.

Stronnictwo po za Wilnem posiada swe koła w Wilejce, Oszmianie, Świecianach, Hiszyszkach, Landwarowie i w Trokach /w ostatnich mniejsze wpływy z powodu wrogiego stosunku księży-litwinów /.

W stosunki do Ligi Robotniczej Chrześc. Nar. Str. Pracy jest w pewnej opozycji ze względu na zbyt wyraźnie określony kierunek jezuicki Ligi. W stosunku do litwinów stanowisko Stronnictwa jest nieprzejednane i wyrażona niedwuznacznie w ubiegłym miesiącu ze strony litewskiej dem.-chrześcijańskiej chęć nawiązania rokowań ze Stronnictwem została pominięta milczeniem.

"Odrodzenie". Na zebraniu Rady Naczelnej "Odrodzenia" w dn. 3/IV b.r. powzięta została uchwała domagająca się prowadzenia rokowań z litwinami w Kownie oraz zwołania Sejmu Wileńskiego jako wyraziciela woli ludności miejscowej. Związek "Odrodzenie" będzie popierał ideę zwołania Sejmu chociażby z bronią w rękę.

P.P.S.L.i B. Dzięki dwuznacznemu stanowisku lit. socjalnej demokracji po pertraktacjach w Wilnie, P.P.S.L.i B. zapatruje się do sytuacji pesymistycznie na wynik rokowań z litwinami. Ze względu na interesy klasy robotniczej partja stwierdza, że w razie jeżeli idea federacji ~~kanadyjskiej~~ z Polską będzie odrzucona przez litewskie ugrupowania lewicowe, P.P.S.L.i B. zmuszona będzie stanąć na gruncie inkorporacji Wileńszczyzny do Polski. Sprawa konieczności zwołania Sejmu w Wilnie jest gorąco popierana przez partję; w tym celu odbył się cały szereg zebrań i wieców ludowych, zorganizowanych przez P.P.S.L.i B., mających na celu szeroką popularyzację tej myśli.

wisku kolejarzy.

6. Sytuacja na wsi.

Wiadomości z pow. Święciańskiego stwierdzają iż nastrój tamtejszej ludności miejscowej jest naogół przychylny Polsce, prócz gmin zamieszkałych przez ludność litewską /gm. Hednoliszki, część gm. Łyntupy/ oraz miasteczek zamieszkałych w większości przez ludność żydowską.

Należy jednak zauważyć, iż działalność administracji lokalnej nie zadowala ludności i jest przez nią komentowana jako objaw słabości rządu. Szczególnie cierpi ludność wskutek rozszerzenia się bandytyzmu, który w ostatnich czasach daje się ludności bardzo we znaki. Sprzyja temu mały stosunkowo teren Litwy Środkowej, gdyż po każdym poważniejszym rabunku bandyci znajdują bardzo łatwo schronisko na terytorjum Litwy Kowieńskiej lub w pasie neutralnym. Tej samej metody używają dezertrzy z wojsk Litwy Środkowej i z wojsk Litwy Kowieńskiej chroniąc się na obce terytorjum. Nie dziwnego, że przy takim stanie bezpieczeństwa publicznego i braku odpowiedzialności za wszelkiego rodzaju przestępstwa ludność nawet polska traktuje rządy obecne jako przejściowe, nie dające jej dostatecznej gwarancji bezpieczeństwa. Pod względem politycznym sympatje ludności polskiej niewątpliwie leżą w płaszczyźnie interesów polskich. Agitacja uprawiana przez litwinów i bolszewików /ludność powracająca z Rosji/ nie znajduje wśród ludności polskiej gruntu podatnego.

Szkolnictwo w pow. Święciańskim dotychczas znajduje się w stanie zaczątkowym. Szkoły znajdują się tylko w miasteczkach, wsie są przeważnie pozbawione ośrodków nauczania.

Pod względem gospodarczym stosunki w powiecie nieco się poprawiły. Przybyło zboża na nasiew z Polski /jęczmień i owies/. Ceny jednak wygórowane /550 mk. pud/ wywołują skargi ludności. Niektóre gminy odmówiły nawet przyjęcia zboża.

Dzięki pracy urzędu leśnictwa niszczenie lasów rządowych i prywatnych przez miejscową ludność ustało.

7. Pas neutralny.

Według meldunku agenta objazdowego w gminach Muśnickiej, Szyrwinkiej, Giedrojskiej i Mejszagolskiej, leżących w pasie neutralnym sytuacja przedstawia się na'er opłakanie.

Ośrodków administracyjnych, gospodarczych i kulturalnych niema wcale. Władze samorządowe gminne w osobach wójtów są ciągle terroryzowane przez grasujące szajki bandytów i zjawiające się oddziały wojsk własnych i litewskich w celach wywiadowczych i rabunkowych.

Pod względem politycznym ludność ulega takim samym nastrojom pod wpływem agitacji i wykroczeń obu stron. Nie ulega jednak wątpliwości iż ludność polska skierowuje swe sympatje ku Polsce w obawie litewskiego teroru i litewskiego systemu podatkowego. Posabia do tego wielka ilość zbiegów z armji litewskiej oraz polaków z Litwy Kowieńskiej, którzy chronią się do strefy neutralnej i skradają swój inwentarz w obawie rekwizycji przez władze litewskie.

Ekonomiczny stan ludności pasa neutralnego przedstawia się 78

nieźle dzięki uprawianemu przez nią na wielką skalę szmugłowi z Litwy Kowieńskiej do Wilna i odwrotnie.

Z powodu znacznej ilości inwentarza, zmasowanego w pasie neutralnym, z sąsiednich powiatów Litwy Kowieńskiej i Środkowej w obawie rekwizycji, gospodarstwa włościańskie posiadają dość sił pociagowych. Napływająca w znacznej ilości młodzież w wieku poborowym, ukrywająca się od wojska, zwiększa ilość rąk roboczych. Dzięki powyższym czynnikom stan gospodarstwa włościańskiego jest naogół zadowalniający. Oziminy obsiane. Wiosenne zasiewy odbędą się normalnie, gdyż ziarna wystarczy.

Gorszy jest stan wielkich majątków, które są pozbawione inwentarza i sił roboczych. Pomimo tego właściciele ziemscy nie chcą wydierżawiać swych obszarów.

8. Stan wojska.

W związku z pogłoskami o możliwości starcia z Litwinami w oddziałach frontowych wśród żołnierzy nastrój poźniecony.

Z prowincji /gmina Niemenczyńska/ w dalszym ciągu nadchoźą wiadomości o nieodpowiednim zachowaniu się w stosunku do ludności żołnierzy z p.uł. Grodzieńskich.

/-/ M. Kościakowski
Mjr. i Szef Oddziału II

Za zgodność: *[signature]*

POSZCZELNE POWOZOSTWO WOJSK. POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA
L. Dz. 4136. Jz dnia 30. 7. 1919 r.
Zatwierdzone. Wzrost

PIESUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York